

પ્રવચન નં. ૩૯, શ્લોક-૫૬, ગાથા-૪૦ શનિવાર, ચૈત્ર સુદ ૧૨, તા.૦૨-૦૪-૧૯૬૬

આ આત્મા, એને કર્મ જે સંયોગ છે ને? કર્મ જડ. ખરેખર એ કર્મનું બંધન અને એનો ભાવ જ આત્મામાં નથી. એટલે કે આ આત્મા જે છે એ શુદ્ધ ભાવ પૂર્ણાનંદ પ્રભુ આત્મા શુદ્ધ છે. એની અંદર આ શરીર, વાણી, મન તો નથી એનામાં. આ તો માટી પર છે. એમ કર્મ જે છે, કર્મ જડ, એ પણ જડકર્મ છે એ આત્માના સ્વરૂપમાં નથી. નથી સમજાતું? એય...! 'ભાઈલાલભાઈ'! આ બધા તમારા વતી બધી દલીલ કરે છે.

જેને પ્રથમ સમ્યગ્દર્શન, જેને પ્રથમ ધર્મ-સમ્યગ્દર્શન પ્રગટ કરવું હોય, પહેલામાં પહેલો ધર્મ. જે અનાદિથી દુઃખી, કર્મ મારા અને રાગ-દ્વેષ મારા, પરવસ્તુ મારી અને સ્વવસ્તુ શુદ્ધ ચૈતન્ય તે મારી નહિ, એવી માન્યતાથી, અનાદિકાળથી તે દુઃખી.. દુઃખી.. દુઃખી થઈ રહ્યો છે. સમજાણું કાંઈ? વસ્તુ ભગવાન એક સેકન્ડના અસંખ્ય ભાગમાં... શુદ્ધ(ભાવ) અધિકાર ચાલે છે. શુદ્ધ આનંદ અને જ્ઞાનની મૂર્તિ આત્મા અનંતગુણનો પિંડ પ્રભુ શુદ્ધ છે, એને પોતાનો ન માનતા, એ સ્વ છે, એને પોતાનો ન માનતા આ કર્મબંધન, શરીર, વાણી, મન અને કર્મના ભેદોના બધા પ્રકાર એ મારામાં છે એવી માન્યતા તે મિથ્યાદષ્ટિની દુઃખદાયક, પાપદષ્ટિ અનાદિની છે.

મુમુક્ષુ :- ...

ઉત્તર :- કર્મ ક્યાં છે? અહીં તો ભાવ કીધો. એ દષ્ટિ અનાદિની વિપરીત છે. કર્મ પણ અનાદિનું કમે કમે એને કારણે ચાલ્યું આવે છે.

મુમુક્ષુ :- દુઃખી છે એટલે શું?

ઉત્તર :- આ દુઃખી એટલે આત્મા, આત્મા જે વસ્તુ છે એમાં અતીન્દ્રિય આનંદ છે. અતીન્દ્રિય આનંદનો જ્યાં અનુભવ નથી ત્યાં એને શરીર, વાણી, કર્મ, પુણ્ય, પાપ મારા એવી માન્યતા છે એ માન્યતા તે દુઃખરૂપ અને આકુળતા છે. એટલે એને આત્માના આનંદનું ભાન નથી પણ એ દુઃખ છે નહીં. દુઃખ સંયોગની અહીં વ્યાખ્યા નથી. પ્રતિકૂળ સંયોગ તે દુઃખ અને અનુકૂળ સંયોગ તે સુખ એ વસ્તુસ્વરૂપમાં છે જ નહિ. એ તો પરચીજ છે. પરમાં સુખ-દુઃખનું કારણ છે નહિ. પણ પોતે સિદ્ધ સમાન સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર ત્રિલોકનાથ વીતરાગદેવે જે આત્મા અંતર જોયો, બધાનો, હોં! એ આત્મા તો શુદ્ધ ચૈતન્યઘન અનાકુળ આનંદકંદ આત્મા છે. જેને અહીં શુદ્ધભાવ તરીકે વર્ણવાય છે. એવા શુદ્ધભાવની અંતર દષ્ટિના અભાવને લઈને એ અનાદિકાળથી રાગ અને દ્વેષ, પુણ્ય અને પાપ મારા અને કર્મ મારા એમ પરવસ્તુને મારાપણાની માન્યતાએ મિથ્યાપણાના સેવનથી અનાદિથી દુઃખી, દુઃખી ને દુઃખી છે. 'પોપટભાઈ'!

મુમુક્ષુ :- નવી વાત છે.

ઉત્તર :- અનાદિની છે પણ એને ખ્યાલમાં નથી ને. અરે..! આ તે હું કોણ છું? જે આત્મા એટલે કે અહીં શુદ્ધભાવ. જ્ઞાન, ચૈતન્યજ્યોત પૂર્ણાનંદનો નાથ, જેની એક અંતરદષ્ટિ કર્યે જેને શાંતિ અને આનંદ આવે એવો આત્મા (છે). એવા આત્માની અનાદિકાળથી અજ્ઞાનીને (ખબર નથી). ત્યાગી થયો... સમજાય છે કાંઈ? સાધુ નામ ધરાવ્યા, પંચમહાવ્રતની ક્રિયા પાળી એમ માન્યા પણ એ બધા મિથ્યાદષ્ટિ અનાદિથી દુઃખી છે. આહાહા..! આત્મા.. જુઓ!

કહે છે, 'સદા નિરુપરાગ જેનું સ્વરૂપ છે...' જુઓ! પહેલી લીટી. ૪૦મી ગાથા. 'સદા નિરુપરાગ જેનું સ્વરૂપ...' ભગવાનઆત્મા તો નિરુપરાગ એટલે મલિનતાનો વિકાર એ સ્વરૂપમાં છે જ નહિ. આહાહા..! એ નિરુપરાગ એટલે વિકારભાવ, મલિનતા, દુઃખરૂપ ભાવ, મિથ્યાત્વભાવ, આ શરીર મારું અને હું શુદ્ધભાવ એ નહિ. પુણ્ય-પાપના વિકલ્પ થાય, વિકારભાવ, શુભ-અશુભભાવ, દયા-દાન વૃત્તિના ભાવ, પુણ્ય-પાપના, દયા, દાન, વ્રત, તપનો વિકલ્પ રાગ ઉઠે એ પુણ્ય રાગ વિકાર (છે). હિંસા, જૂઠું, ચોરી, વિષય, ભોગ, વાસનાની વૃત્તિ ઉઠે એ પાપ (છે). એ બેય વિકાર તે હું છું અને વિકાર વિનાની નિરુપાધિ ચીજવાળો હું છું એ ભૂલી ગયો છે તેથી તેની દષ્ટિમાં મિથ્યાત્વનું દુઃખ વેદાય છે. આહાહા..! સમજાણું કાંઈ?

મુમુક્ષુ :- દુઃખી હોય તો...

ઉત્તર :- દુઃખી શું? દેખાતા નથી? ક્યાં છે? આનંદ ક્યાં છે? લાવો. શું દુઃખી એટલે શું? રોટલા ન મળે માટે દુઃખી? નિર્ધનતા (માટે) દુઃખી? એને કહે છે કોણ? સમજાણું કાંઈ? અને સ્વર્ગના ઇન્દ્રો થયા માટે સુખી? કહે છે કોણ? ભગવાન ના પાડે છે કે એમ છે જ નહિ. સમજાય છે કાંઈ? સુખ તો એને કહીએ-સ્વાધીનતા. આત્મામાં અતીન્દ્રિય આનંદસ્વરૂપ શુદ્ધ આત્મા છે એની અંતરદષ્ટિ કરીને આસ્વાદ-અતીન્દ્રિય આનંદનું વેદન થાય એને ભગવાન સુખ કહે છે. એ સમ્યગ્દષ્ટિને સુખ હોય છે, અજ્ઞાનીને સુખ હોતું નથી. સમજાય છે કાંઈ?

'સદા નિરુપરાગ જેનું સ્વરૂપ છે...' ભગવાનઆત્મા એ તો સિદ્ધ સમાન પોતાનું સ્વરૂપ અંદર છે. એની એને ખબર નથી. 'એવા નિરંજન (નિર્દોષ)...' ભગવાનઆત્મા પવિત્રનું ધામ નિજ પરમાત્મતત્ત્વ, એ પોતાનું પરમસ્વરૂપ અનંતજ્ઞાન, અનંતદર્શન, અનંતઆનંદનું તત્ત્વ આત્મા એને 'ખરેખર દ્રવ્યકર્મના જઘન્ય, મધ્યમ કે ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધના...' કર્મ જ જેને નથી પછી એના સ્થાન સ્થિતિબંધ ક્યાંથી આવ્યા? અરે..અરે..! ભારે વાત, ભાઈ! એ વર્તમાન અવસ્થાના લક્ષવાળા જીવને કર્મનો સંબંધ છે એ વ્યવહાર છે. પણ એ સંબંધ સ્વીકારવો અને સંબંધરહિત ત્રિકાળને ન સ્વીકારવો એનું નામ ભગવાન મિથ્યાદષ્ટિ અજ્ઞાની, મિથ્યાત્વી દુઃખી કહે છે. સમજાય છે કાંઈ?

મુમુક્ષુ :- ...

ઉત્તર :- ... સંબંધ વિનાનો સ્વભાવ સંબંધવાળો, આનંદ સંબંધવાળો હું ...

હું આત્મા એટલે આનંદ અને જ્ઞાનની મૂર્તિ. ચૈતન્યસૂર્ય અને સુખના સાગરથી ભરેલો ભગવાન. સુખ કયું? આ ધૂળના સુખ માને છે તો મૂંઢ જીવ છે. સમજાણું કાંઈ? આ પુણ્યમાં સુખ, પૈસામાં સુખ, સ્ત્રીમાં સુખ, માંસ, હાડકાના ભોગવવામાં સુખ એ તો મૂંઢજીવ, મિથ્યાદષ્ટિની માન્યતા છે. એ સુખ નથી, એ માન્યતા દુઃખની છે. આહાહા..! સમજાણું કાંઈ?

સુખ એટલે કે જે આત્મામાં શુદ્ધ ચૈતન્યસ્વરૂપ ભગવાનઆત્મા, એને આ બંધનના વિકારી ભાવ જે વર્તમાન સમયના સંબંધપણે વર્તે છે એની રચિ, આશ્રય, અવલંબન છોડી, શુદ્ધભાવ ત્રિકાળ જ્ઞાનાનંદ આત્મા છું એનો અંતર આશ્રય કરીને જે સમ્યગ્દર્શન ધર્મની પહેલી સીઠી પ્રગટે ત્યારે તેને અતીન્દ્રિય આનંદનો અંશે સ્વાદ આવે. એ જીવને ધર્મી અને સુખી કહેવાય છે. સમજાણું કાંઈ?

અનંતકાળથી મૂળ વાત જ એણે લક્ષમાં લીધી નથી. એમ ને એમ મૂંઢપણે મરી ગયો. ચોરાશીના અવતારમાં, નરક અને નિગોદ, ભિખારીપણે દેવ અને રાજા, રંક બધા ભિખારી. ભગવાનઆત્મા બાદશાહ અનંતગુણનો પિંડ છે એની દષ્ટિ અને એની અધિકાઈ ન માનતા, પોતાના સ્વભાવની શુદ્ધતાથી પુણ્ય-પાપના રાગને અધિકપણે-વિશેષપણે એમાં પ્રસન્નતાપણે તેને અધિકપણે સ્વીકારે છે, એ મિથ્યાદષ્ટિ દુઃખી અને અજ્ઞાની છે. એ ચાર ગતિના રાહના ભાવ લઈને ફરે છે. સમજાણું કાંઈ? આહાહા..! એ ચાર ગતિમાં રખડવાનું ભાતુ લઈને ફરે છે. સમજાણું? રાહખર્ચ. રાહખર્ચ સમજાણું કે નહિ? આ રસ્તામાં જાય ત્યાં હાથમાં ખર્ચી-બર્ચી રાખે કે નહિ? ભાતુ-બાતુ રાખે કે નહિ? મેસુબ લઈ જાય, ગાંઠિયા લઈ જાય કાં ઢેબરા લઈ જાય. પંથે જાય ક્યાંક ત્યાં. એમ આ આત્મા કહે છે કે ચાર ગતિના રાહે પડેલો અનંતકાળથી નરક અને નિગોદ ને ચાર ગતિના પંથે પડેલો પોતાનો શુદ્ધ ચૈતન્યભાવ, સ્વભાવભાવ, પિંડભાવ એની દષ્ટિનો અનાદર કરી, એટલો એ હું, એમ અનાદર કરી અને પુણ્ય અને પાપ અને એના ફળ એ મારા, એ તે હું, એવી મિથ્યાદષ્ટિનો ભાવ એને ચાર ગતિના પંથનો રાહનો ખર્ચ લઈને ફરે છે. ‘પોપટભાઈ’! આહાહા..! ભારે પણ વાત પણ સાંભળી ન હોય, હવે એને આ શું હશે? આ તે શું વીતરાગ ભગવાન કહેતા હશે? વીતરાગના વાડામાં આવું સાંભળવાનું મળે નહિ.

અહીં તો કહે છે, ભાઈ! સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર ત્રિલોકનાથ તીર્થંકરદેવ, જેને એક સેકન્ડના અસંખ્યભાગમાં ત્રણકાળનું કેવળજ્ઞાન હતું. એ કેવળજ્ઞાની એમ ફરમાવે છે કે, ભાઈ! તારો ભાવ જે ત્રિકાળી નિત્યાનંદ અનાકુળ કંદ છે, એ સ્વરૂપે તું છો તે તારું જીવસ્વરૂપ છે. એ સિવાય જેટલા વિકૃતભાવ ઉત્પન્ન થાય કે એના સંબંધે કર્મ થાય કે એને સંબંધે આ ધૂળ આદિનો સંયોગ મળે એ બધી ચીજ પર છે. એ પરમાં હું છું અને મારામાં હું નથી.

એવી માન્યતા મિથ્યાત્વની, અજ્ઞાનની, ચાર ગતિના નિગોદની રાહની ગતિનો ભાવ છે. સમજાણું કાંઈ? અને મોક્ષના રાહનો પંથ ભગવાનઆત્મા શુદ્ધ ચૈતન્ય આનંદકંઠ અનાકુળ છે. એવી અંતરમાં દષ્ટિમાં શુદ્ધ સ્વભાવનો અંતર્મુખ થઈ એનો સ્વીકાર (કરવો કે) તેટલો હું અને રાગાદિ હું નહિ, એવી દષ્ટિનો અનુભવ એ આત્માને મોક્ષના પંથે લઈ જવાનો માર્ગ છે. સમજાણું કાંઈ? અરે..રે...! ભારે વાતું આ.

મુમુક્ષુ :- ...

ઉત્તર :- ઇ ધર્મ એટલે આ ધર્મ. બીજો કયો ધર્મ? ધર્મ કરો... ધર્મ કરો... ક્યાં ધૂળમાં ધર્મ છે? પૈસામાં, શરીરમાં? આ તો માટી છે, ધૂળ છે. આ તો પુદ્ગલ માટી જડ છે. કો'કના રજકણ ક્યાંકથી આવીને અહીં આવ્યા છે. પાછા આવીને રાખ થઈ જશે. આ ક્યાં આત્મા હતો? સમજાણું કાંઈ? પૈસા ક્યાં આત્મા છે? એ તો ધૂળ છે, અજીવ પુદ્ગલ છે. એ વડે આત્માને ધર્મ થાય? એય..! ધૂળમાં પણ ન થાય. મરી ગયો માળો! મૂઠ થઈને. સમજાણું કાંઈ? શરીર જ આ પિંડલા, માંસના લોચા, અરે..! ચૈતન્ય પવિત્રને આ અપિત્રના લોચા સાથે રાખવા, કહે છે કે માન્યતામાં તને કલંક છે, પ્રભુ! સમજાણું કાંઈ?

અહીં તો સદા નિરુપાધિ ભગવાનઆત્મા એને આત્મા કહીએ. પુણ્ય-પાપના ભાવ થાય એ તો આસ્રવતત્ત્વ છે. શુભ-અશુભ, દયા-દાન, વ્રત-ભક્તિના પરિણામ થાય એ પુણ્ય પરિણામ આસ્રવ છે. એ આત્મા નથી. અને એનાથી બંધન થાય એ કર્મ રજકણ અજીવતત્ત્વ છે. અને એનાથી બહારનો સંયોગ મળે એ પણ પરતત્ત્વ છે. એમાં આત્મા ક્યાં આવ્યો? સમજાણું કાંઈ?

‘એવા નિરંજન (નિર્દોષ) નિજ પરમાત્મતત્ત્વને ખરેખર દ્રવ્યકર્મના જઘન્ય, મધ્યમ કે ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધનાં સ્થાનો નથી.’ કર્મ જ જેને નથી એને વળી મુદત ક્યાંથી આવી? આહાહા...! સમજાણું કાંઈ? એ ‘જ્ઞાનાવરણાદિ અષ્ટવિધ કર્મોમાંના તે તે કર્મનો યોગ્ય એવો જે પુદ્ગલદ્રવ્યનો સ્વ-આકાર તે પ્રકૃતિબંધ છે. તેના સ્થાનો (નિરંજન નિજ પરમાત્મતત્ત્વને) નથી.’ એ શુદ્ધભાવમાં નથી. ઓલાએ વળી સ્વ-આકારનો અર્થ સ્વીકાર કર્યો છે. સ્વીકાર કરીને શું કર્યું છે? છે પાઠમાં સ્વ-આકાર. એણે સ્વીકાર લખ્યું છે. આત્મા...ભાઈ! એ આત્મા એટલે સ્ફટિક શુદ્ધ આનંદકંઠનું ચૈતન્યરત્ન. આત્મા એટલે અતીન્દ્રિય આનંદનું અને જ્ઞાનના પ્રકાશના નૂરના તેજનું ચૈતન્ય સ્ફટિક રત્ન (છે). એને આત્મા ભગવાન સર્વજ્ઞ તીર્થકરદેવ કહે છે. એ આત્મા સિવાય એને કર્મના સંબંધમાં કર્મની આકૃતિ-કર્મના રજકણની પ્રકૃતિ પડે એ આત્મામાં ક્યાં છે? વસ્તુમાં હોય તો છૂટા પડે નહિ. વસ્તુમાં નથી. એ તો એના ઘરે એના રજકણમાં રજકણ છે. ભગવાનઆત્મા શુદ્ધ ચૈતન્યદળમાં તે કર્મનો સ્પર્શ નથી. આહાહા...! આ એને ગળે ઉતરવું (મુરકેલ પડે છે). કોઈ દિ’ દરકાર જ કરી નથી. ‘બાબુભાઈ’! સાંભળ્યું નથી. ત્યાં ‘મુંબઈ’માં જ્યાં ત્યાં ગોળા(ગાપ્પા) મારે, આડાઅવળા મારે, સાંભળે, જાવ

થઈ ગયો ધર્મ. એક તો રળવામાં આખો દિ' પાપ. પાછા સાંભળવામાં આમ કહે કે આ કરો અને આ કરો તો એમાં તમને ધર્મ થશે, એ પણ મિથ્યાદષ્ટિનું પાપ. એય..! આહાહા..!

અહીં ભગવાન સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર ત્રિલોકનાથ તીર્થંકરદેવ કહે છે, ભાઈ! તું શુદ્ધ જીવસ્વભાવ તારો ભાવ છે. તું કોઈ ચીજ છો કે નહિ? ચીજ છો કે અચીજ છો? વસ્તુ છે કે અવસ્તુ છે? પદાર્થ છે કે અપદાર્થ છે? ભલે અરૂપી છે, પણ અરૂપી આનંદકંદ અનાકુળ શાંત અને અનંતગુણનો રસ અરૂપી કંદ આત્મા છે. એવા આત્માની અંતરદષ્ટિ કરવામાં શુદ્ધ જીવ ભાવમાં આ કર્મનો કોઈ લેપ-ભેપ એને છે નહિ. એવી અંતરદષ્ટિ કરવી એનું નામ આત્માનો સ્વીકાર, આત્માનો આસ્તિક અને એને સમ્યગ્દર્શનરૂપી ધર્મ કહે છે. આહાહા..! સમજાણું કાંઈ? અને આ સમ્યગ્દર્શનના આવા સ્વીકાર ધર્મ વિના વ્રત ને દયા, કામ, ક્રોધ, દાન, તપસ્યા કરીને મરી જાય. એ ચાર ગતિમાં રખડવાના એકડા વિનાના મીંડા છે. સમજાણું કાંઈ?

કહે છે, એ પુદ્ગલની જે આઠ(કર્મ)ની પ્રકૃતિ છે ને? કહે છે ને? જ્ઞાનાવરણીની પ્રકૃતિ, દર્શનાવરણીનો સ્વભાવ. કેવો? કે આત્માના જ્ઞાનને રોકે. કોણ? જ્ઞાનાવરણીનો સ્વભાવ છે. કહે છે કે પણ એ સ્વભાવ જે કહે છે એ તારા આત્મામાં નથી. સાંભળને હવે. આહાહા..! અનાદિથી હા-નાનો વેર થઈ ગયો છે. ભગવાન કહે છે કે તારામાં જે નથી એને તું માને છે. ના છે એની હા કરે છે. આ તારા મિથ્યાદષ્ટિનું વેર તેં ઊભું કર્યું છે. આહાહા..! ભારે વાતું, ભાઈ!

‘શ્રીમદ્દે’ એક પત્રમાં લખ્યું છે ને કે, પ્રભુમાં અનંતગુણ લક્ષણે. અનંતગુણ પ્રભુના. પૂરા ગુણે પ્રભુ (છે) પણ એના અપલક્ષણનો પણ પાર ન મળે. ત્યારે વળી ઓલા લોકો એમ કહે પ્રભુના અપલક્ષણ કહ્યા છે. અરે..! સાંભળ તો ખરો. પ્રભુ એટલે તું, એમ કહે છે. તું મોટો પ્રભુ છો, ભાઈ! એ સિદ્ધ ભગવાન થશે ક્યાંથી થશે? એ પદ બહારથી આવે એવું છે? કેવળજ્ઞાન, કેવળદર્શન, અરિહંતપદ અને સિદ્ધપદ થયા એ તો પર્યાય નિર્મળ થઈ. એ ક્યાંથી આવી? શરીરમાંથી આવી? દયા, દાનના વિકલ્પ રાગમાંથી આવી? સમજાણું કાંઈ? અંતર શક્તિનું આખું તત્ત્વ અનંતગુણનો રાશિ પિંડ, આખો ગુણનો ગાંઠડો એકલો ભગવાન છે. એના અંતરમાં એકાગ્ર થતાં પ્રથમ સમ્યગ્દર્શન થાય ત્યારે શક્તિનો વિકાસ અંશે થાય. એને ધર્મ કહેવામાં આવે છે. આહાહા..! ભારે વ્યાખ્યા, ભાઈ! આખી જિંદગી ભ્રમમાં ને ભ્રમમાં ગાળે. આખો મીંચીને જાય ચોરાશીના અવતારમાં વેગે.

કહે છે, એવો ભગવાનઆત્મા જ્યાં તારી દષ્ટિ થંભે અને થંભવા લાયક એવું તત્ત્વ છે. એવા તત્ત્વમાં આ પુદ્ગલના જ્ઞાનાવરણી, દર્શનાવરણી (પ્રકૃતિનો અભાવ છે). કહે છે ને કે આ જ્ઞાનાવરણી પ્રકૃતિએ જ્ઞાનને રોક્યું, દર્શનાવરણીએ દર્શનને રોક્યું, અંતરાયે વીર્યને રોક્યું. હવે સાંભળને હવે, એ તો પર્યાય ઉપર એકત્વ તું થા છો. તેથી તારી દશા રોકાયેલી છે ત્યારે કર્મને નિમિત્ત તરીકે કહેવામાં આને છે. પણ એ નિમિત્ત અને તેના તરફની રોકાયેલી

પર્યાયનો અંશ તે ત્રિકાળ વસ્તુમાં નથી. આહાહા...! ભારે કઠણ પણ વાત.

અહીં તો નિજ પરમાત્મતત્ત્વ કહ્યું છે ને? આહાહા...! ભાઈ! એ આઠ વર્ષની બાલિકા હોય તોપણ એનો આવો આત્મા છે. ઢેઢ-ભંગ્યાનું શરીર હોય, એનો આત્મા તો આવો જ છે. આહાહા...!

મુમુક્ષુ :- છકાય...

ઉત્તર :- છકાય ક્યાં? છકાય આત્મા જ નથી. ભગવાન ના પાડે છે. આત્મા તો જ્ઞાનસ્વરૂપ, આનંદસ્વરૂપ તે આત્મા છે. છકાયના શરીર તો જડ છે. પૃથ્વી, પાણી, અગ્નિ, વાયુના શરીર તો અજીવ જડ છે. એ ક્યાં આત્મા હતો. એય...! આહાહા...! આ આત્મા છે? આ તો માટી છે. અજીવતત્ત્વ જડ, પુદ્ગલની દશા છે માટી. દાળ, ભાત, રોટલામાંથી ઊભું થયેલું ઢીંગલું છે આ. આ આત્મા છે? આ તો જગતની માટી છે. અજીવ, પુદ્ગલ, માટી, ધૂળ તો જગતની ચીજ છે. ... છે?

એણે પોતાના ભાવની મહત્તા જ કોઈ દિ' લક્ષમાં લીધી નથી. એથી એણે પરને મહત્તા આપી અને જેને મહત્તા આપી એ એનાથી છૂટો કેમ પડે? સમજાય છે કાંઈ? ભગવાનઆત્મા એક સમયમાં, આઠ વર્ષની બાલિકા સમ્યગ્દર્શન કરી શકે છે, હોં! અને દેડકો આવો મંડુક આવડો દેડકો ભગવાનના સમવસરણમાં છે એ આવું ભાન કરી શકે છે. એમ નહિ કે મોટા માણસ હોય, આવા ભણ્યા હોય અને આવું કર્યું હોય એવું કાંઈ છે નહિ. અક્ષરનું જ્ઞાન ન હોય ને આત્માનું ભાન કરી શકે છે. આહાહા...!

અહીં તો પરમેશ્વર ભગવાન તીર્થંકરદેવ એમ ફરમાવે છે એમ સંતો કહે છે કે, ભાઈ! કે તારો શુદ્ધભાવ છે ને અંદર? પવિત્રધામ, ધ્રુવધામ, ધ્રુવધામ, એ એકરૂપે ચિદાનંદ ભગવાન છે. એની દૃષ્ટિ તું કર. એ વિના આ બધી ચીજો તારામાં નથી. એમ માન્યતા કર્યા વિના તને સમ્યગ્દર્શનની, ધર્મની શરૂઆતનું પહેલું પગથિયું નિર્મળ નહિ થાય. આહાહા...! અને સમ્યગ્દર્શન વિના એ વ્રત ને તપ ને ક્રિયાકાંડ બધા રણમાં પોક મૂકવા જેવા છે. તારા આત્માને કાંઈ લાભદાયક છે નહિ. નુકસાનકારક છે. મિથ્યા મારા છે એ માન્યું. મિથ્યાત્વ જ છે. સમજાણું કાંઈ? 'પોપટભાઈ'! અરે...! આ તો માણસના ગર્વ ઉતરી જાય એવું છે.

મુમુક્ષુ :- સાચું-ખોટું ...

ઉત્તર :- ખોટાની જ વાત કહે છે ને.

'તેનાં સ્થાનો (નિરંજન નિજ પરમાત્મતત્ત્વને) નથી.' જુઓ! છે ને? એ કર્મના પ્રકારની પ્રકૃતિઓના ભેદો, એનું અસ્તિત્વ એનામાં છે. શુદ્ધભાવ ચૈતન્યના અસ્તિત્વમાં એ નથી. એમ શુદ્ધભાવની અંતર દૃષ્ટિ કરવી એનું નામ સમ્યગ્દર્શન ભગવાન (કહે છે). પહેલામાં પહેલી ધર્મની શરૂઆત ત્યાંથી થાય છે. આહાહા...! એક તો સાંભળવા મળે નહિ. હવે એ કે દિ' સાંભળે? એ કે દિ' વિચારે? અને કે દિ' પ્રયોગમાં મૂકે? આહાહા...! એમ ને

એમ બફમમાં ને બફમમાં, મૂંઢતામાં ને મૂંઢતામાં પાગલપણામાં જિંદગી ગઈ બધી. અનંતકાળથી જાય એવી અત્યાર સુધી જેને આ ભાન નથી એ બધા પાગલપણે જિંદગી ગાળે છે. ‘પોપટભાઈ’! આ બધા ડાહ્યા હોય એ પણ? ક્યાં ગયા? ઓલા ગયા? ‘નટુભાઈ’ ગયા? ગઈ કાલ સુધી ન રહ્યા? કાલે આવશે. ઠીક. વકીલ છે ને.

મુમુક્ષુ :- ...

ઉત્તર :- ડાહ્યા કોણ કહે છે? એ માટે તો સંભાર્યા. વકીલ એટલે શું પણ હવે? પાંચ હજારનો પગાર લેતો હોય તો પણ મોટો મૂરખ છે, કહે છે. આત્મા પૂર્ણાનંદ પ્રભુને સ્વીકારતો નથી અને પુણ્યના ફળ મારા અને અમે રળીએ છીએ, અમારો જે વકીલાતનો ઉઘાડ છે એ અમારો છે, એ માન્યતા મિથ્યાદષ્ટિ પાખંડી અજ્ઞાનીની છે. એય...! ‘કનુભાઈ’! આ જજ છે, લ્યોને આ. ‘અમદાવાદ’. સમજાણું કાંઈ? એ ભાવ જે જ્ઞાનના ઉઘાડનો (છે), જે પરનો, વકીલાતનો, વેપારનો એ ઉઘાડભાવ છે બંધનું કારણ દુઃખદાયક છે. એ આત્માનો ભાવ જ નથી એમ અહીં ભગવાન કહે છે. આહાહા...! શું કીધું આ? એય...! તમારું આ શું કહેવાય? લાદી. ‘બાબુભાઈ’! તમારે સોનાનું (કામ) છે? શું છે? લોઢાનું? લોઢાની કળાની ઓલી કળા, સોનાની કળા, આ વકીલાતની કળા, લાદીની કળા. ભગવાન કહે છે એ ઉઘાડ જે છે આમ.. આમ.. આમ.. કરે એ પરનું કરી તો શકતો નથી. પણ જે ઉઘાડ ભાવ પર સંબંધીનો છે એ દુઃખદાયક છે. એ મારો છે એ માન્યતા મિથ્યાદષ્ટિની છે. આહાહા...!

મુમુક્ષુ :- વિકાર મારો નથી તો કોનો છે?

ઉત્તર :- એ તો જડનો છે. એમાં તને હવે તો શાંતિ મળવી જોઈએ ને? એ તો જડના ઉઘાડનું જાણવા મળ્યું. એમાં ચૈતન્યનો ઉઘાડ ક્યાં આવ્યો?

મુમુક્ષુ :- પર્યાય તો જ્ઞાનની છે ને.

ઉત્તર :- એ એની પર્યાય નથી. ખરેખર એની પર્યાય શાંતિ અને જ્ઞાનની છે. સ્વને પકડે તે પર્યાય તેની. આકરી વાત છે, ભાઈ! આ. સમજાણું કાંઈ? એવા તો અનંતવાર અગિયાર અંગના શાસ્ત્રના અગિયાર અંગના જાણપણા કર્યા. તોય કહે છે કે મિથ્યાદષ્ટિ મૂંઢ છો. વસ્તુ શુદ્ધ એક સમયમાં પૂર્ણાનંદ પ્રભુ આત્મા જેને અમે કહીએ છીએ, ભગવાન કહે છે, આત્મા જેને અમે કહીએ છીએ એ આત્મા શુદ્ધભાવથી ભરેલો આનંદકંદ છે. એની તને રુચિ અને સન્મુખની દષ્ટિ નથી. આમાં તે માની બેઠો છો એ મિથ્યાત્વનું દુઃખ વેદે છે.

મુમુક્ષુ :- ...

ઉત્તર :- સ્વીકારે. શેના પણ સ્વીકારે? ત્યાં વિષ્ટાને સ્વીકારતા હશે ન્યાં? એય...! આહાહા...! ઓહો...!

અહીં તો જે ભાવે તીર્થંકરગોત્ર બંધાય એ ભાવ સ્વરૂપમાં નથી. એવા સ્વરૂપની દષ્ટિ કર્યા વિના તેની સત્યતાનો સ્વીકાર આવતો નથી. અને સત્યનો સ્વીકાર થયા વિના સમ્યગ્દર્શન

આવતું નથી. આહાહા...! અને સમ્યગ્દર્શન વિના સમ્યગ્જ્ઞાન હોય નહિ. અને સમ્યગ્જ્ઞાન વિના ચારિત્ર હોય નહિ. આહાહા...! ત્રણલોકના નાથ સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર અનંત તીર્થંકરો થયા તેણે કહ્યું. અત્યારે ભગવાન બિરાજે છે તે એમ કહે છે. મહાવિદેહક્ષેત્રમાં તીર્થંકરદેવ બિરાજે છે. સીમંધર ભગવાન બિરાજે છે. વીસ તીર્થંકર અને લાખો કેવળીઓ (બિરાજે છે). અનંત તીર્થંકરો થશે તે એક જ અવાજે આ વાત કરે છે. સમજાણું કાંઈ? આવું પણ માણસને કઠણ લાગે એવું ને. ઉપર ચડી ગયો હોય એને નીચે ઉતરવું (કઠણ પડે એવું છે).

એને જાણે ક્યાંય પાસ થઈ ગયો. સાતમી ચોપડીમાં પાસ થઈ ગયો. ઓલો સારો (શિક્ષક) પરીક્ષા લેવા આવે (ઈ કહે), એલા! હેઠે ઉતર હેઠે, એકડિયામાં. ક્યાં ગયો અહીં? તને ચડાવ્યો કોણે? ચડાવો કોણે કર્યા? ભાઈ શેઠિયાના દિકરા એટલે ચડાવો કર્યા. નહોતા? 'તલકચંદભાઈ' કહે છે આપણે. ભણવામાં બહુ ધ્યાન નહિ. 'નારણશેઠ'ના દિકરાના દિકરા એટલે ચડાવા કરીને માથે ચડાવી દે. 'લાઠી'. એલા! પણ છઠ્ઠી ચોપડીનું કાંઈ આવડતું નથી, આ ચોથી ચોપડીનું આવડતું નથી ને છઠ્ઠી ચોપડીમાં ક્યાંથી બેઠા? શેઠિયાના દિકરા ચડાવો કરીને ચડી ગયા.

એમ આ શ્રદ્ધાનું ભાન ન મળે. અજ્ઞાની આવીને ચડાવા કરીને (કહે), તમે તો ધર્મી છો, તમારું કલ્યાણ થઈ જશે. જ્યાં સાચો ડિપોટીને પરીક્ષા લેવા ગયા તો કહે આ તો મૂંઢ છે. આને કાંઈ ભાન ક્યાં છે? નીચે ઉતરી જા. તને ધર્મમાં કોણે ચડાવ્યો? પાંચે કાઢી નાખે. આંકડો લાવ, જવાબ તો લાવ. છઠ્ઠી ચોપડીમાં બેઠો છો તો છઠ્ઠી ચોપડીનો જવાબ લાવ. અમને ચડાવે ચડાવ્યો. ચડાવે ચડાવ્યો તો રહી શકે. નીચે ઉતરી જા.

એમ સર્વજ્ઞ પરમેશ્વરની પરીક્ષામાં વીતરાગ ડિપોટી અહીં તો સર્વજ્ઞ ત્રિલોકનાથ છે. સમજાય છે કાંઈ? એની પરીક્ષા... એવું આવે છે, ડોં! જ્ઞાનાવરણમાં ઘણું આવે છે. પરીક્ષા કર્યા વિના માને એ બધા મૂંઢ છે, કહે છે. એવું આવે છે. અને હું તો પહેલા કહેતો. 'સૂચગડાંગ'નું સાતમું અધ્યયન છે ને? ... એ શબ્દ પહેલા આવતો. છે ને? પરીક્ષા કર્યા વિના માન્યું છે તેમાં આત્માને કાંઈ સિદ્ધિ નથી. પરીક્ષા નથી કે આત્મા કોણ છે? આ વિકાર ઊઠે ઈ શું છે? આ જડ તે શું છે? સાત તત્ત્વમાં સાત તત્ત્વના ભિન્નના વિવેકના ભેદજ્ઞાનની ખબર નથી. શરીર, વાણી, મન અને પૈસા એ તો માટી, ધૂળ, અજીવ છે. એ તું છો? કર્મ એ જડ છે, એ તું છો?

મુમુક્ષુ :-

ઉત્તર :- કોણ પણ? ત્રણકાળમાં પરવસ્તુ લાભદાયક હોય? એ તો સવારે ઘણું આવ્યું હતું. એય...! 'પોપટભાઈ'! ધન અને બાયડી-છોકરા સારાથી આત્માને લાભ થાય એમ માનનારા મૂંઢ જીવ છે. આ તો પરમેશ્વર છે, સર્વજ્ઞદેવ. જેના સેવકો ઇન્દ્રો. ૩૨ લાખ વિમાનના લાડા શકેન્દ્ર, ઇશાનઇન્દ્ર, ગણધરો એવું જે ચક્રવર્તી જ્ઞાની સમકિતીનું રાજ. આ તો કેવળીનું

રાજ છે. સર્વજ્ઞ પરમેશ્વરનું શાસન રાજ. એ શાસનમાં કહે છે, જેણે ભગવાનઆત્માને આવા કર્મના સંબંધવાળો પર્યાયમાં સ્વીકાર્યો, અંશમાં સ્વીકાર્યો, એ અંશને આત્મા માન્યો એણે ત્રિકાળ શુદ્ધભાવને આત્મા માન્યો નથી. એ મિથ્યાદષ્ટિ અજ્ઞાની છે. એના ખ્યાલની ખબરું તો કરે. ખબરું વિના રુચિ કેની કોર કરશે? અંતર્મુખ ભગવાન મહાપ્રભુ પોતે બિરાજે છે. આહાહા...! એ વાત કરી. પ્રકૃતિની કરી.

હવે પ્રદેશની કરે છે. ‘અશુદ્ધ અંતઃતત્ત્વ...’ આત્માની જે મલિન પર્યાય છે ને? મલિન. મલિન સાથે સંબંધ છે ને? સ્વભાવ સાથે ક્યાં સંબંધ છે? ભગવાનઆત્મા શુદ્ધસ્વરૂપે પરમાત્મા પોતે નિજ આનંદકંઠ છે. એની વર્તમાનમાં પુણ્ય-પાપની ભ્રમણાની જે પર્યાય છે એ પર્યાયની સાથે કર્મ પુદ્ગલનો સંબંધ છે. સમજાણું કાંઈ? એ ‘(-અશુદ્ધ આત્માના) અને કર્મપુદ્ગલના પ્રદેશોનો પરસ્પર પ્રવેશ...’ અશુદ્ધ પર્યાય વિકારી અને કર્મના પરમાણુ. બે એક જગ્યાએ ભેગા થાય છે. એવો તે પ્રદેશબંધ. ‘આ બંધના સ્થાનો પણ (નિરંજન નિજ પરમાત્મતત્ત્વને) નથી.’ આહાહા...! અશુદ્ધતા જ જ્યાં નથી, અશુદ્ધતાની પર્યાય સાથે કર્મના પ્રદેશનો સંબંધ હતો. આત્મા સાથે કાંઈ છે નહિ. સાચી વાતનો સ્વીકાર (કરવો કઠણ પડે). નિજપરમાત્મા જે છે નિરંજન નિજસ્વરૂપ ભગવાનઆત્મા, એમાં આ અશુદ્ધતાના પ્રદેશનો સંબંધ છે નહિ.

મુમુક્ષુ :- ...

ઉત્તર :- થાય ક્યાં? જોડે હોય છે. અહીં અશુદ્ધતા હોય ત્યાં રજકણ હોય છે. આ છે ને આ? આત્મા અંદર અસંખ્યપ્રદેશી છે કે નહિ? જ્યાં અશુદ્ધતા સમય સમયની જે દશા છે એની સાથે ઓલા રજકણો જોડે છે. રજકણ પરમાણુ અંદર છે ને? એ કાંઈ બહાર ઉપર અધ્ધર નથી. જોડે છે. એનો પ્રવેશ કહ્યો છે. આ માટી છે એ તો જુદું તત્ત્વ છે. પણ ઓલા કર્મના ઝીણા, મૂર્ત, ધૂળ રજકણ છે ને? એ અરૂપી ભગવાનઆત્માની જોડે રહેલા છે. એ અશુદ્ધતા અને એને સંબંધ છે. એવો પ્રવેશ કીધો. એ વસ્તુના સ્વભાવમાં છે નહિ. એ પણ ક્યાં વિચાર્યું હશે કે અંદર શું હશે? આહા...! સમજાણું કાંઈ?

આત્માની દશાનો એક સમયની મલિતનો અંશ અને કર્મના પ્રદેશો, રજકણની સંખ્યા છે પરમાણુની, ભગવાને જેને પ્રદેશબંધ કીધો, એ બેનો સંબંધ એ સ્વરૂપમાં નથી. સમજાણું કાંઈ? માણસને એમ (થાય), આવું તત્ત્વ શું હશે આ? આ તે કાંઈ વીતરાગમાર્ગનું તત્ત્વ હશે આવું? ઓલામાં તો આવે, એકેન્દ્રિયા, બેઈન્દ્રિયા, ત્રિઈન્દ્રિયા, ચૌઈન્દ્રિયા, પંચેન્દ્રિયા... તસ્સ મિચ્છામી દુક્કડમ્. લ્યો એમાં કાંઈ સમજવાનું? એય...! ‘મોહનભાઈ’! આ તો કહે છે કે એ તો શુભ વિકલ્પની વાત છે. આ તો શુભ વિકલ્પ પણ તારા સ્વરૂપમાં નથી. એવા તત્ત્વની વાત છે. આહાહા...! ઓહોહો...!

મુમુક્ષુ :- ...

ઉત્તર :- એ .. શુભરાગ, અશુભથી ટળીને એ વખતે શુભનો વિકલ્પ ન હોય. પણ

એ ક્યાં (ધર્મ છે), એ તો પરલક્ષી વિકાર છે. એ ક્યાં સ્વરૂપમાં છે? સમજાણું કાંઈ? ગોખી જાય એમ ને એમ. ...અપ્પાણં વોસરે. આત્માને આખો વોસરી દો. પણ આત્માને તું વોસરાવે છે એ ક્યો આત્મા વોસરાવે છે અને ક્યો આત્મા અંગીકાર કરે છે? છે કાંઈ ખબર? અપ્પાણં વોસરામી. ઇ કહે છે અહીંયા. ભાઈ! તું અપ્પાણંને આત્મા કહે અને શુદ્ધભાવની તો તને ખબર નથી. અને રાગાદિ વિકલ્પ થાય એને તું આત્મા માને છે એને વોસરાવું છું. પણ શું વોસરાવું? પણ આની કોર સમજ્યા વિના વોસરે ક્યાંથી ટળે? 'શ્રીમદ્દે' ટીકા કરી છે કે અપ્પાણં વોસરાવે એમાં અજ્ઞાની આખો આત્મા વોસરાવી દે. આત્માની જેને ખબર નથી. 'જ્ઞાનચંદ્રજી'!

મુમુક્ષુ :- ...

ઉત્તર :- હમણા ખબર પડી. ૫૦ વર્ષે. કેટલા વર્ષ થયા? બાવન. તો બાવન વર્ષ મુંડાવ્યું ત્યારે ખબર પડી, કહે છે. પણ અત્યાર સુધી લુગડું આમ અડધું રાખીને ફરતા અને આમ કરીને ફરતા. બધા ભાષણો આપતા. ઇ કહે, એ બરાબર છે.

મુમુક્ષુ :- ...

ઉત્તર :- બસ એ લેવું, આ કરવું. થઈ રહ્યું. અરે...! ભાઈ! બાપા! ધર્મ એટલે એક સમયનો ધર્મ અપૂર્વ મોક્ષની શરૂઆત કરાવી દે. એક સમયનો ધર્મ અનંતા જન્મ-મરણનો અંત લાવી દે. આહાહા...! એવો ભગવાનઆત્મા જેમાં જન્મ-મરણ અને જન્મ-મરણના ભાવ જ જેમાં નથી. એવા ભાવની દૃષ્ટિ અંતરમાં થતા ભવ ક્યાં અને ભવનો ભાવ ક્યાં? સમજાય છે કાંઈ? આહાહા...!

મુમુક્ષુ :- ...

ઉત્તર :- કોણે ના પાડી? આહાહા...!

એ વસ્તુનું શું સ્વરૂપ છે, વિકાર શું છે? અને સંયોગ એ કર્મ શું અને ફળ શું? એનો જ્યાં સુધી ભાવમાં ખ્યાલ ન આવે ત્યાં સુધી એનાથી જુદો પડીને સ્વભાવની પ્રતીતિ કરી શકે નહિ. સમજાય છે કાંઈ? એ બંધના સ્થાનો નથી. ત્યો!

'શુભાશુભ કર્મની નિર્જરાના સમયે સુખદુઃખરૂપ ફળ દેવાની શક્તિવાળો કે અનુભાગબંધ છે;...' કર્મમાં, હોં! 'કર્મની નિર્જરાના સમયે...' જોયું? 'શુભાશુભ કર્મની નિર્જરા...' રજકણમાં થાય ને? એ 'સમયે સુખદુઃખરૂપ ફળ દેવાની શક્તિ...' ઓલા કર્મમાં, હોં! આ તો સુખદુઃખરૂપ ફળ દેવાની શક્તિ જડમાં છે. 'તે અનુભાગબંધ છે;...' જડમાં (છે), એ આત્માને નથી. સમજાણું કાંઈ? આહાહા...! ભગવાન તો આનંદના અનુભાગરસથી પડેલો છે. જેના અતીન્દ્રિય આનંદના એક સમયના સ્વાદમાં ઇન્દ્રના ઇન્દ્રાસનો સડેલાં તરણાં, ઉકરડા જેવા લાગે, ઇન્દ્રના ઇન્દ્રાસનો સડેલાં ઉકરડાના તરણાં જેવા લાગે. એવો ભગવાન સમ્યગ્દર્શનમાં ભાન થતા, સુખનો સ્વાદ આવતા, એ ચીજનું ભાન થતાં દુનિયા ત્રણલોક અને ત્રણકાળ સડેલાં તરણાં

જેવી લાગે. સમજાણું કાંઈ? ચૈતન્યની કિંમત આગળ પરની કિંમત કાંઈ રહે નહિ. અને જેને ચૈતન્ય ભગવાનની કિંમત નથી. એણે પરની કિંમતું અને મહત્તા આપી છે એણે ભગવાનઆત્માનો અનાદર કરીને મિથ્યાત્વભાવને સેવ્યો છે. સમજાણું કાંઈ?

‘આનાં સ્થાનોનો પણ અવકાશ (નિરંજન નિજ પરમાત્મતત્ત્વને વિષે) નથી.’ આત્મા... વસ્તુ... વસ્તુ (છે). એમાં હોય તો જુદા પડે ક્યાંથી? અને જુદા પડે તે એનામાં નથી. સમજાણું કાંઈ? ઓલી બાઈડચું રોવે ને જ્યારે બહુ વ્હાલો મરી ગયો હોય. બાયડું પછી એને વાળે વાળવું હોય તો. ભાઈ! આપણા હોય તો શું કરવા જાય? એવી વાતું કરે. ખોટા ઢોંગે ઢોગ. એને અને ઓલા રોતા હોય એને ભાન ક્યાં છે? ઓલી ડોશી હોય ને? પાછળથી રોવેને જરી?

મુમુક્ષુ :- ..

ઉત્તર :- ... શું છે? ઢોંગે ઢોંગ અંદર બધાને. શું છે? કોઈકને લાગ્યો હોય તો રાગ-દ્વેષ લાગે. એ પણ ઢોંગ છે ને પણ? એક જુવાન છોકરો મરી ગયો છે. ત્યાં બોલવામાં હાથ ઉપડતો નહોતો. બાયને અને એની માને. હાય.. હાય. નજરે જોયેલા, ઢોં! નજરે જોયેલા. નજરે જોયેલા બધા. આ તમારા સગાના સંબંધની વાત. સાધુ થયા પછી. સારું ઘર ને છોકરો એકનો એક મરી ગયો. માણસ ઘણું આવે, પણ હાથ ઉપડતો નહોતો. એ તો અંદર શોકમાં મૂંઢતામાં મુંઝાઈ ગઈ છે. કોના છોકરા? કોના બાપા તારા? કો’કની ચીજ ક્યાંક આવી હતી થોડી? અને શરીર રજકણ એ આત્મા જુદો, એના રજકણ જુદા. એની મુદતે આવ્યા અને મુદતે ચાલ્યા ગયા. તારામાં ક્યાં ગરી ગયા? છોકરો ક્યાં તારો હતો? આહાહા..! નવ મહિના પેટમાં રહે અને બહારમાં આવે ત્યારે.. આહાહા..! અમારો દિકરો. પણ તારો હોય એ જુદો પડે કેમ? જુદો હોય શેનો? સાંભળને. એય..! અરે..રે..! ભારે વાત, ભાઈ!

સમ્યગ્દષ્ટિ જીવ જ્યાં રાગના શુભ પરિણામ પણ મારા માનતો નથી ત્યાં બાયડી-છોકરામાં પડ્યો પણ એ મારું માનતો નથી. આહાહા..! સમજાણું કાંઈ? એ નિરંજન નિજ ભગવાનઆત્મામાં આ વસ્તુ છે જ નહિ. ‘વળી દ્રવ્યકર્મ...’ આ સામાન્ય જડ રજકણો બધા. ‘તથા ભાવકર્મ...’ વિકાર. એના ‘ઉદયનાં સ્થાનો...’ જોયું? બેય લીધું. વિકારના સ્થાન. શુભ-અશુભ, પુણ્ય-પાપના ભેદ પડે ને? દયા, દાન, શુભભાવના, હિંસા, જૂઠાના અશુભભાવના. એ શુભઅશુભભાવના જેટલા અસંખ્ય પ્રકાર પડે એ વસ્તુમાં નથી. એ વિકારી ભાવ, શુભાશુભભાવ છે, આત્મામાં નથી. એ તો આસ્રવતત્ત્વ થયું. દ્રવ્યકર્મ તો અજીવતત્ત્વ થયું. નવ તત્ત્વ છે કે નહિ? જીવ, અજીવ, પુણ્ય, પાપ, આસ્રવ, સંવર, નિર્જરા, બંધ અને મોક્ષ. હવે નવ તત્ત્વમાં આ પુણ્યના પરિણામ થાય એ ક્યું તત્ત્વ? એ તો આસ્રવ તત્ત્વ છે. પુણ્યાસ્રવ જેનાથી આવે. હિંસા, જૂઠાના પરિણામ પાપતત્ત્વ, એનાથી પાપ રજકણો આવે. રજકણો એ અજીવ છે. એ દ્રવ્યકર્મ છે. અને પુણ્ય, પાપના ભાવ થાય, દયા, દાન, વ્રતના, ભક્તિના,

દાનના, એ બધું ભાવકર્મ વિકારી પરિણામ છે. એ આત્મામાં છે નહિ. એને પોતાના માને તે મૂઠ અને મિથ્યાદષ્ટિ છે, એમ કહે છે. જે તત્ત્વ એનું નથી તેને તેનું માનવું, જે તત્ત્વ તેનું છે તેનું તેને ન માનવું (એ મિથ્યાત્વ છે). પરસેવો ઉતરી જાય એવું છે જરી. આહાહા...!

ભગવાન પરમેશ્વર ત્રણલોકના નાથ! એ સમવસરણની સભામાં મહાવિદેહક્ષેત્રમાં એમ વર્ણવી રહ્યા છે. પરમેશ્વરના મુખમાંથી આ વાણી આવેલી છે. ‘કુંદકુંદાચાર્ય’ ત્યાં ગયા હતા, આઠ દિવસ રહ્યા હતા. પછી આવીને આ શાસ્ત્ર બનાવ્યું. સંવત ૪૯. સમજાણું? અને ત્યાં ન ગયા હોય અને બીજા જ્ઞાનીએ બનાવ્યું હોય તોપણ ભગવાન પાસે ગયેલા જ એને સમજવા અને એ કહે છે. પોતે આત્મા ભગવાન છે ને? આહાહા...! કહો, ‘મોહનભાઈ’! આ સુખ-દુઃખનું ને બધું શું કરવું હવે આમાં? પહોળો થઈને ફર્યો, કહે છે એ બધું તારું નહિ. પહોળો થઈને ફર્યો કે પુણ્ય પરિણામ મારા, પાપ પરિણામ મારા, કર્મ મારું, અમે બાંધ્યા, એના ફળ આ, આ છોકરા મારા, આ બાયડી અમારી, આ ધૂળ મારી, આ પૈસા મારા. પણ તારા હોય નહિ ત્રણકાળમાં. સાંભળને. જુદા પડે એ તારા હોય? પુણ્ય-પાપના પરિણામ પણ છૂટા પડી જાય છે. સિદ્ધમાં રહે છે?

મુમુક્ષુ :- વર્તમાનમાં?

ઉત્તર :- વર્તમાનમાં પણ છૂટા છે. એ માટે તો અહીં કહે છે. સિદ્ધમાં નથી માટે તારામાં નથી. આહાહા...! સમજાણું કાંઈ? એ દ્રવ્યકર્મ, આઠ કર્મ સામાન્ય. ભાવકર્મના ઉદયના સ્થાનો. પછી એમાં તો બધું જ્ઞાનની હિનતા આદિના પ્રકાર છે ને? દર્શનની હિનતા, વીર્યની હિનતા, રાગ-દ્વેષના પરિણામ. એ બધાનો અવકાશ નિરંજન નિજ પરમાત્મતત્ત્વને નથી.

મુમુક્ષુ :- આવી સારી લાભની વાત હોવા છતાં...

ઉત્તર :- એણે સાંભળી નથી. એને આ બહારનું ગોઠ્યું છે. અનાદિથી સાધુ થયો ને સાધુ? નામધારી. દિગંબર થયો, ડોં! હજારો રાણીઓને છોડીને જંગલમાં ગયો. પણ આ અંતરતત્ત્વ પૂર્ણાનંદનો નાથ છે એની એને રુચિની ખબર પડી નહિ. આ ક્રિયા કરીએ છીએ, આ કરીએ છીએ, આ કરીએ એ અમારું સાધુપણું. આનાથી આપણું કલ્યાણ થઈ જશે. એવી અનાદિકાળની દશા સેવતો આવે છે એટલે આ વાત એને સાંભળવી આકરી લાગે. આહાહા...! આ તો ભારે આકરો ધર્મ, કહે છે. વીતરાગમાર્ગ ભારે આકરો. બાપુ! વીતરાગમાર્ગ જ આ છે. બીજો માર્ગ છે જ નહિ. સમજાણું કાંઈ?

‘એવી રીતે (આચાર્યદેવ) શ્રીમદ્ અમૃતંદ્રસૂરિએ (શ્રી સમયસારની આત્મખ્યાતિ નામની ટીકામાં ૧૧માં શ્લોક દ્વારા) કહ્યું છે કે :-’

ન હિ વિદધતિ બદ્ધસ્પૃષ્ટભાવાદયોઽમી
સ્ફુટમુપરિ તરન્તોઽપ્યેત્ય યત્ર પ્રતિષ્ઠામ્।

અનુભવતુ તમેવ દ્યોતમાનં સમન્તાત્
જગદપગતમોહીભૂય સમ્યક્સ્વભાવમ્ । ।

જુઓ! આ સ્વભાવ આવ્યો ને એ. એ સમ્યક્ સ્વભાવનો એ શુદ્ધભાવ છે. આહાહા...! ભગવાન કહે છે, હે જગત! હે જગત! જગત એટલે કે જગતમાં રહેલા જીવો. એમ. કાઠિયાવાડી એમ કહે ને? કાઠિયાવાડી આવ્યા. કાઠિયાવાડ આવ્યું એમ કહે ને? કાઠિયાવાડ આવતું હશે? કાઠિયાવાડના માણસો આવ્યા. દક્ષિણ આવ્યું, આ પંજાબ આવ્યું એમ કહે ને? એમ હે જગત એટલે હે જગતના જીવો! એમ. સમજાણું કાંઈ?

હે જગતના જીવો! 'મોહરહિત થઈને...' ભગવાન! એકવાર તો પરની સાવધાનીના વિકલ્પ એ સ્વરૂપમાં નથી. એવો નિર્ણય કરીને એકવાર મિથ્યાત્વભાવને છોડી, એકવાર ભગવાનઆત્માના સાવધાન સ્વભાવ તરફ જોડાય અને પર તરફના સાવધાનીના વિકલ્પની એકતા તોડી 'સર્વ તરફથી પ્રકાશમાન...' ભગવાનઆત્મા ચારે બાજુથી પ્રકાશમાન. અસંખ્યપ્રદેશે ચૈતન્યના તેજના નૂરનું પૂર. આહાહા...! આ આત્મા.

એ અસંખ્ય પ્રદેશે... એ અસંખ્યપ્રદેશ સર્વજ્ઞમાં, વીતરાગમાં જ હોય. અન્યમતમાં એ હોય નહિ. વીતરાગ સિવાય અન્યમતમાં એકેય વાત સાચી હોય જ નહિ. જેટલા ગપ્પા મારતા હોય એ બધા આત્માની વાતું ઘણા કરે ને? એ બધી ગપે ગપ. વીતરાગ સર્વજ્ઞ પરમેશ્વરે કહેલા તત્ત્વો સિવાય કોઈ તત્ત્વમાં સાચી ગંધ એકેય છે નહિ. પણ એ વીતરાગનું તત્ત્વ આવું છે, ભાઈ! એક એક આત્મા તારો મોહરહિત થઈને, ભાઈ! એકવાર પરની કિંમતની મહત્તા ઘટાડી દે. એકવાર પુણ્ય-પાપના વિકલ્પો શરીર, કર્મ, ફળાદિ બધાના.. મહત્તા, અધિકતા, વિશેષતા એવો જે માનેલો મોહભાવ, એને છોડીને 'સર્વ તરફથી પ્રકાશમાન...' ભગવાન ચૈતન્યના નૂર છે. પરમાત્મસ્વરૂપ અંદર તારું છે, ભાઈ!

'એવા તે સમ્યક્ સ્વભાવ...' આ શુદ્ધભાવ કલ્પોને? શુદ્ધભાવ અધિકાર ચાલે છે એ સમ્યક્ સ્વભાવ. ત્રિકાળ ધ્રુવ શુદ્ધભાવ એકરૂપ પરમ સ્વભાવભાવ, એવો જે જીવ શુદ્ધભાવ, શુદ્ધ જીવાસ્તિકાય, એવો સમ્યક્ સ્વભાવ, સત્યસ્વભાવ. એટલે? કે પુણ્યપાપનો ભાવ એ પણ સમ્યક્ સ્વભાવ નહિ. શુભ-અશુભભાવ એ સમ્યક્ સ્વભાવ નહિ. કર્મ અને શરીર અને બાહ્ય ચીજો, ભગવાન! એ સમ્યક્ સ્વભાવ નહીં. એ તો બધો વિપરીત ભાવવાળું તત્ત્વ છે.

કહે છે કે 'તે સમ્યક્ સ્વભાવને જ...' એમ કીધું છે ને? મિશ્ર ન કર હવે કહે છે. એકલો ભગવાનઆત્મા ચૈતન્યના પ્રકાશનું તત્ત્વ જે એકલું. ચારે બાજુ જેમાં પ્રકાશ ચૈતન્ય... ચૈતન્ય.. ચૈતન્યપ્રકાશના તેજ છે એને અનુભવો, એની દૃષ્ટિ કરો અને એનો અનુભવ કરો. એ ધર્મ છે. 'અનુભવ રત્ન ચિંતામણિ, અનુભવ હૈ રસ કૂંપ, અનુભવ મારગ મોક્ષનો, અનુભવ મોક્ષસ્વરૂપ.' આ અનુભવ એ ધર્મ છે. અનંત તીર્થકરો, અનંત સંતો આ અનુભવ કરીને પરમાત્મપદને પામ્યા છે. સિદ્ધ પણ એ જ અનુભવનું આચરણ સેવી રહ્યા છે. આવે છે

ને, ભાઈ? 'અનુભવપ્રકાશ'માં આવે છે. અરિહંત, સિદ્ધ એવો શબ્દ છે. અનુષ્ઠાન. આચરણ સેવી રહ્યા છે સિદ્ધ પણ. પોતાના શુદ્ધના અનુસરણ... સમજાણું કાંઈ? અરે..! આ આચરણ કઈ જાતનું? ભાઈ! આ બહારની ક્રિયાઓ આ કરવું, તે કરવું (તે આચરણ અમે તો સમજ્યા છીએ).

ભાઈ! એ આંગળી આમ ચાલે એ બાપુ! તારા કર્તવ્ય નથી, પ્રભુ! એ તો પક્ષઘાત થાય તો ઈચ્છા હોય તોપણ ક્યાં હલાવી શકે છે? ઉં... ઉં... ઉં... કરે, તોતડાઈ કરે. ભાષામાં તોતડાઈ, ગળામાં તોતડાઈ, હાથમાં તોતડાઈ. તોતડાઈ એટલે .. બધી. કેમ 'જેચંદભાઈ'! એ તો સ્વયં છે ને, જડને, તમારે નહિ. એ સ્વયં હજી થઈ રહ્યું છે. એ જડને એમ છે એમ કહે છે. પણ આ માને કે મને (છે). પણ એ તો જડને છે. આહાહા..!

મુમુક્ષુ :- ...

ઉત્તર :- શેના આંસુડા આવે છે? એ શેના આવે છે? કે એ શરીરમાં કાંઈક થતાં મને થાય એવી માન્યતાનું દુઃખ થાય છે એને. શરીરનું બિલકુલ નહિ. ભગવાન ના પાડે છે. જડને લઈને આત્માને દુઃખ ત્રણકાળ, ત્રણલોકમાં હોઈ શકે નહિ. અને પરને લઈને સુખ, જગતનું સુખ, હોં! જગતનું માનેલું, એ પરને લઈને નહિ. તારી કલ્પનામાં ઊભો કરેલો રાગ એને સુખ-દુઃખની કલ્પનાથી માની રહ્યો છે. સમજાણું કાંઈ? અરે..! આ તે કોઈ એલ.એલ.બી.ની વાત એટલે મોક્ષની વાતું હશે! આ પહેલા ધર્મની શરૂઆતની આ વાત છે. આ તો હજી સમ્યગ્દર્શનની વાત છે. પહેલું ચોથું ગુણસ્થાન જેને સમ્યગ્દર્શન કહીએ. પછી પાંચમું આવે અને પછી છઠ્ઠું આવે. ચોથા વિના પાંચમા-છઠ્ઠા ક્યાંથી આવી ગયા અદ્વરથી એકદમ? ચોથાના ઠેકાણા ન મળે. ચારિત્રવંત થઈ ગયા અને વ્રતધારી થઈ ગયા. ધૂળેય નથી વ્રતધારી. સાંભળને.

કહે છે, અરે..! જગતના જીવો મોહરહિત થઈને. અપગતમોહમ છે ને? ભગવાન ચૈતન્ય તો પ્રકાશવંત છે ને, પ્રભુ! એ વિકલ્પ ઊઠે છે એ તો અચેતન અંધારા છે. એ દયા, દાનનો વિકલ્પ ઊઠે છે એ અંધારા, અચેતન વિકાર છે. ભગવાન ચૈતન્ય પ્રકાશનું નૂર (છે), ભાઈ! તને ખબર નથી. આહાહા..! એને 'અનુભવો કે જેમાં આ બદ્ધસ્પૃષ્ટત્વ આદિ ભાવો...' આ કર્મથી બંધાયેલો, સ્પર્શવાળો, ભેદવાળો, રાગવાળો એ ભાવો 'ઉત્પન્ન થઈને સ્પષ્ટપણે ઉપર તરતા હોવા છતાં...' ઉપર તરે છે ઉપર. 'ખરેખર સ્થિતિ પામતા નથી.' એ અંદર ભગવાન સ્વરૂપમાં છે નહિ. ઉપર ને ઉપર તરે છે. વસ્તુ ચૈતન્યગોળો, સિદ્ધભાવ, શુદ્ધભાવનો ગોળો (એનાથી) ઉપર ઉપર લટકે છે બધું. અંદરમાં પ્રવેશ નથી. ૧૪મી ગાથાનો આ શ્લોક છે. ૧૪મી ગાથા છે ને?

મુમુક્ષુ :- ...

ઉત્તર :- ગમે તેવો આત્મા હોય, આત્મા સમજી શકે. નરકનો નારકીનો આત્મા પણ

સમજી શકે છે. સમજાણું કાંઈ?

મુમુક્ષુ :-

ઉત્તર :- આત્મા જોઈએ, જડ હોય તો ન સમજે. આ તો માટી છે. 'શ્રેણિક' રાજા. સાંભળ્યું છે કે નહિ? ભગવાનના ભક્ત ક્ષાયિક સમકિતી હતા. તેમણે તીર્થંકરગોત્ર બાંધ્યું છે. એ અત્યારે પહેલી નરકમાં છે. ચોરાશી હજાર વર્ષ સ્થિતિમાં.

મુમુક્ષુ :- ત્યાં શું કરે છે?

ઉત્તર :- એ આ આત્માના આનંદને અનુભવે છે. અમે આત્મા શુદ્ધ છીએ. અમે નરકમાં નથી, અમે રાગમાં નથી, અમે દુઃખમાં નથી. એ નરકમાં આમ અનુભવે છે. ભવિષ્યમાં આવતી ચોવીશીમાં પહેલા તીર્થંકર થવાના છે. અમે અબદ્ધસ્પૃષ્ટ ચૈતન્યમૂર્તિ (છીએ). એ બધું ઉપર તરે છે. જાણવા લાયક છે, આદરવા લાયક નથી.

'ઉપર તરતાં હોવા છતાં...' એટલે ઉપર છે માટે. એમ. ખરેખર અંતર શુદ્ધ ધ્રુવ સ્વભાવ, જે શુદ્ધભાવ અથવા સમ્યક્ સ્વભાવ જે માથે કહ્યો એમાં એનો પ્રવેશ નથી. પુણ્ય-પાપનો નથી, ભેદોનો એમાં પ્રવેશ નથી, કર્મનો નથી. એવું એ તત્ત્વ છે. એને ભાઈ! તમે દષ્ટિ કરો, અનુભવ કરો. એ અનુભવ થવાને લાયક જ આત્મા છે. સમજાય છે કાંઈ? એ કરી શકવાને લાયક એ છે. વિકાર કરવાને ખરેખર લાયક છે જ નહિ. એ તો નવું ઊભું કર્યું. આહાહા...! આવને અનુભવો કે જેથી તમને આનંદ થાય અને જન્મ-મરણથી મુક્ત થવાય.

(શ્રીતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)